

The complexes of bogs and wet meadows, vast moss covered high peat bogs, expanses of forests interrupted with numerous clearings, and the area of the upper extremity of the forest in the mountains are the locations where you can run into the black grouse, the mysterious, springtime singer.

Kompleksy bagien i podmokłych łąk, rozległe mszary torfowisk wysokich, lasy przerywane licznymi baldachami, a na terenach górskich strefa górnej granicy lasu to miejsca, w których można spotkać cietrzewia tajemniczego, wiosennego piśniarza.

akcja 1zł na cietrzewia

Robert Kamieniarz

Cietrzew

ginaçy frubadur

Black grouse

the vanishing frubadour

Il. Malgorzata Flis

Taki rozpoczynają się około połowy marca i trwają do początku czerwca.
Counting begins around mid-March and last until early June.

Fot. | photo by Grzegorz Leśniewski

Niecodzienne odgłosy godowe tych ptaków z rodziny kuraków oraz niezwykle widowiskowe walki samców zwanych kogutami były przez lata inspiracją dla pisarzy, malarzy, a później dla pasjonatów fotografii przyrodniczej. Wyprawa na tuki cietrzewi była również marzeniem wielu ornitologów i myśliwych. Nie wszystkim jednak dane było obejrzeć to wspaniałe misterium. Ostoje cietrzewi leżały bowiem często na terenach niedostępnych dla człowieka, zwłaszcza w okresie wiosennych roztopów, stąd dotarcie do nich wymagało starannej przygotowanej wyprawy. Kto podjął się tego trudu, zwykle nie żałował, a czuływanie i bełkotanie – frazy pieśni tokowej czarnych kogucików, brzmiały w uszach mimo opuszczenia tokowiska. W konsekwencji niejedni uczestnicy tego niecodziennego spektaklu zapadali na „chorobę”, która w kolejnych latach nie pozwalała pozostać w domu w okresie otwierania się pąków brzoź. Jest to bowiem znak, iż na mszarach lub w leśnych ostępach ma miejsce kulminacja toków cietrzewi.

Niestety nie każdy człowiek potrafi cieszyć się urakami przyrody. Dla części społeczeństwa środowisko przyrodnicze było i jest przede wszystkim źródłem zasobów, z których można korzystać bez ograniczeń. W efekcie podejmowanym decyzjom zwykle nie towarzyszą refleksje nad przyrodniczymi konsekwencjami określonych działań. Cietrzew, a właściwie jego środowisko życia, stało się jedną z ofiar takiego podejścia. Z biegiem lat zmeliorowano bowiem tereny bagienne, będące ostojami tych ptaków, i zamieniono te obszary na kośne łąki oraz pastwiska. W osuszonych kompleksach leśnych zalesiono z kolei większość pól otwartych i otwartych przetrzeni – halizn i płązowin, które również były miejscami bytowania tajemniczych trubadurów. W konsekwencji przemysłowego wyrobu torfu zniknęły natomiast kopuły torfowisk wysokich. Przeobrażenia nie ominęły także terenów górskich, choć tam trudne warunki środowiskowe przez lata hamowały ludzkie zapędy. Następstwem działalności człowieka w ostojach cietrzewi były zmiany i ubożenie tej części szaty roślinnej, która stanowiła o dostępności pokarmu i schronień dla tych ptaków. Osuszenie opisywanych siedlisk spowodowało m.in. ograniczenie występowania krzewinek żurawiny i borówek, które są chętnie odwiedzane, szczególnie przez kury z młodymi. Z kolei zagospodarowanie śródleśnych halizn, a na obrzeżach lasów rozwój gospodarki państwowej doprowadziły do zaniku tzw. strefy ekotonowej, tworzonej przez wczesne stadia spontanicznej sukcesji roślinności leśnej. To nie

The uncommon mating sounds made by these birds (from the Galliformes family), and the highly picturesque fights of the males, known as black cocks, have for years inspired writers, painters, and later also amateurs of nature photography. An expedition to the courting ground of the black grouse has been a dream of many ornithologists and hunters. Yet not everyone has had the opportunity to see this springtime mystery play. This is because the living grounds of the black grouse often used to lie in areas unavailable for people, especially during the springtime thaws, and reaching them required a carefully prepared expedition. Yet whoever embarked on the laborious trudge, hardly ever wished he hadn't done so, as the hissing and gobbling – parts of the black cocks' mating song – resounded in the ears long after one left the mating grounds. As a consequence, many a participant of this extraordinary spectacle went down with the "malady" that led them to leave home when birches were opening their buds in the following years. This is a clear sign that the combination of the black grouse courting reaches their culmination in the mosslands and unreachable areas of the forests.

Unfortunately, not everyone is capable of enjoying the beauty of nature. For some people, the natural environment was and still remains the source of resources to be used without any limitation. As a result, the decisions they make as a rule are not accompanied by reflections on the impact certain actions and activity have on nature. The black grouse, or, rather its habitat, became the victim of such an approach. The years passed by, and the bogs and marshlands that provided a home to the birds were drained so that they turned into industrial and grazing meadows. In the dried-up forest complexes, the majority of open and semi-open spaces – the clearings that provided a place for the mysterious troubadours to live – underwent forestation. As a consequence of the industrial production of peat, the dome of the high peat bogs disappeared. Transformation did not pass the mountains by either, even though the difficult natural conditions brought a stop to human ambitions there. The consequence of human activity in the habitats of the black grouse were changes and depletion of the flora that provided the birds with both food and shelter. The drying up of their habitats resulted in the disappearance of blueberry and cranberry shrubberies, eagerly visited especially by the greyhens with their chicks. In turn, the management of the clearings in the forests, and development of pastures on both forest edges, resulted in the disappearance

of the so-called ecotone zone, consisting of the early stages of spontaneous succession of forest flora. This not only decreased the area of the places favourable for leading the chicks, but also the availability of safe roosting places. The dying and later development of the areas that provided habitats for black grouse additionally caused increased penetration of such areas by people and animals. In the late 20th and early 21st centuries, an especially high threat that has developed has been from the fox population, whose number increased by a factor of many as a result of rabies vetting campaigns. A consequence of the changes in the environment described above and the increase in the number of predatory mammals was an intensified loss in hatchlings and mortality among young black grouse, which probably engendered a situation in which reproduction did not compensate for the losses among the adult birds.

In the aftermath of the processes described above, the black grouse, popular even early in the second half of the 20th century in many areas of southern, central, and eastern Poland, with the number of birds living in Poland in the 1970s estimated at several tens of thousands, found itself among the dying species listed in the Polish Red Book of Animals since 2001. Today, at the beginning of the second decade of the 21st

Fot. | photo by Grzegorz Leśniewski

Na tokowiskach samce, zwane kogutami, walczą o wewiry potężne w jego centralnej części.
At the courting ground, the males, known as cocks, fight for the best ground in the centre of it.

Fot. | photo by Marek Mojeżczak

century, an especially high threat that has developed has been from the fox population, whose number increased by a factor of many as a result of rabies vetting campaigns. A consequence of the changes in the environment described above and the increase in the number of predatory mammals was an intensified loss in hatchlings and mortality among young black grouse, which probably engendered a situation in which reproduction did not compensate for the losses among the adult birds.

In the aftermath of the processes described above, the black grouse, popular even early in the second half of the 20th century in many areas of southern, central, and eastern Poland, with the number of birds living in Poland in the 1970s estimated at several tens of thousands, found itself among the dying species listed in the Polish Red Book of Animals since 2001. Today, at the beginning of the second decade of the 21st

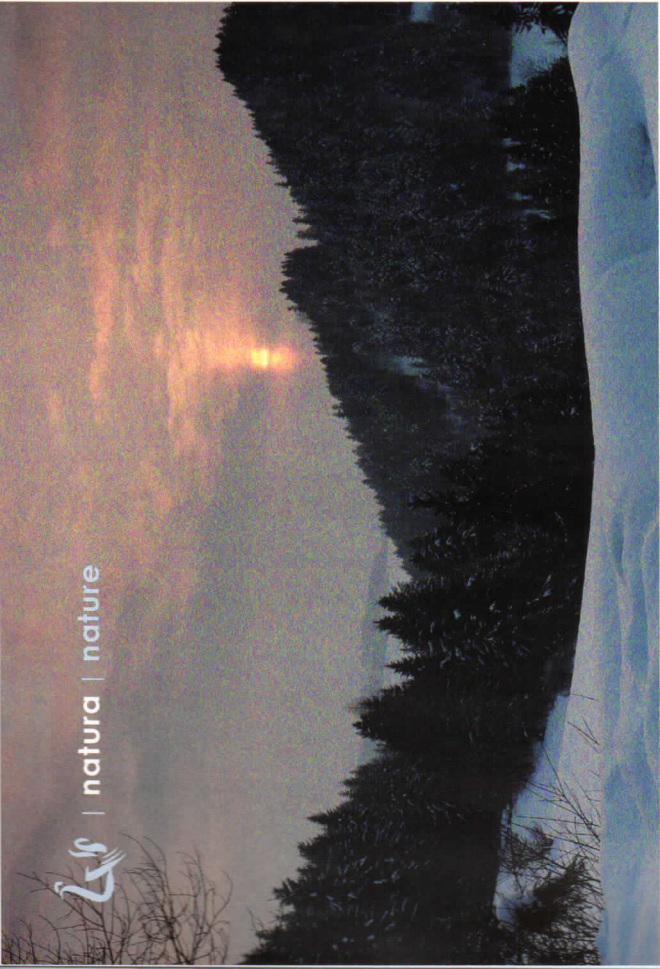

foto: | Photo by Marek Majerczak

foto: | Photo by Marek Majerczak

Gniazdo stanowi płytki dołek wygrzebany w ziemi i wyłożony suchymi źdźbłami traw, mchem, liśćmi i pojedynczymi piórami, dobrze ukryty wśród traw lub wrzośców, nierazdko pod nawisem gałęzi.

The nest is a shallow hollow dug out in the ground and lined with dry blades of grass, moss, leaves, and single feathers; well hidden among grasses or heather, frequently under low-hanging branches.

poziomu około tysiąca osobników, a miejsca jego występowania zajmują poniżej 3% terenu kraju. Do największych, ocalałych ostoi należą bagnista dolina Biebrzy, lasy otaczające poligon wojskowy Orzysz na Mazurach oraz kompleks torfowisk wysokich na pograniczu Orawy i Podhala. Ponadto spotykamy tego ptaka na Podlasiu, w Kieleckiem, na Lubelszczyźnie oraz w górach, gdzie chętnie zasiedla lasy zniszczone na skutek sytuacji kłeskowych, czego przykładem są Góry Izerskie. W Karpatach występuje głównie w Tatrach, ale także, choć zwykle wyspowo, spotykany jest w Beskidzie Żywieckim, w Gorcach oraz w Małych Pieninach. Jeśli tempo obserwowanego regresu nie zmniejszy się, to w perspektywie kilku dziesięcioleci występowanie ciętrzewi może ograniczyć się do pojedynczych pasm górskich i kilku ostoi w północno-wschodniej Polsce.

Gwałtowne zmniejszenie się liczebności i areatu występowania ciętrzewia w naszym kraju spowodowało wpisanie tego gatunku w 1995 roku na listę zwierząt chronionych. Równocześnie wprowadzono zakaz wstępu i działań gospodarczych w miejscach jego rozrodu i regularnego przebywania oraz wokół nich – wiosną

century, only few have been seen the bird, as its tally in Poland has dropped to around 1000 individuals, while its haunts cover less than 3% of the country. The largest of the surviving habitats include the boggy valley of the Biebrza, the forest surrounding the military training ground in Orzysz in Masuria, and the complex of high peat bogs on the border between the Orawa and Podhale regions. Moreover, the bird is found in Podlasie, in the regions of Kielce and Lublin, and in the mountains, where it eagerly roosts in forests destroyed by natural disasters, a good example being the Izerskie Mountains. In the Carpathians, it is present mostly in the Tatras, and also (even though in insulated colonies) in the Beskid Żywiecki, Gorce, and Małe Pieniny mountains. If the pace of regression observed doesn't slow down, within a few decades, the prevalence of the black grouse may become limited to individual mountain ranges and a handful of sanctuaries in north-eastern Poland.

The rapid reduction of the number of black grouse and the areas it inhabits resulted in the species being included on the list of protected animals in 1995. Introduced at the same time was a prohibition of entering and carrying out any industrial operation in the places of its reproduction and regular sightings, and around them: in spring within a 500 m

foto: | photo by Grzegorz Leśniewski

foto: | photo by Grzegorz Leśniewski

w strefie 500 m, a w pozostałych okresach roku w strefie 200 m. Ochrona konserwatorska i podejmowane lokalnie aktywne działania na rzecz ratowania tego ptaka i jego siedlisk, jak pokazują doświadczenia już blisko 20 lat, niestety nie zahamowały trendu spadkowego w populacji ciętrzewia w większości jego ostoi. W takiej sytuacji konieczne jest zintensyfikowanie zabiegów ochronnych. W Karpatach, obok ochrony miejsc nadal zasiedlanych przez ciętrzewie, ważnym zadaniem jest dążenie do poprawy sukcesu lęgowego tych ptaków – poprzez redukcję nadmiernie licznych dziś lisów. Czy jednak tym razem człowiek będzie tak samo aktywny, jak podczas dewastacji siedlisk ciętrzewi? ■

(1640 ft) radius, and in the other periods of the year a 200 m (656 ft) radius. The conservation care and the active local campaigns to save the bird and its sanctuaries have not – as experience has shown for nearly 20 years – slowed down the falling trend in the black grouse population in most of its habitats. For this reason it is necessary to intensify the protection efforts. An important task in the Pieniny, besides the protection of the places still occupied by the black grouse, is the effort to increase the breeding success of the birds by the reduction of the excessive number of foxes. But will humans be as active this time as during the destruction of the black grouse's home? ■

W centrum fokowiska rdzawo-brunatne samice, zwane kurami lub ciętrawkami, wybierają swoich partnerów.

In the centre of the courting ground, the rusty brown females, known as greyhens, choose their partners

Ratujemy ciętrzewia.

Kontynuujemy w naszym piśmie rozpoczętą latem tego roku akcję ratowania ginących gatunków fauny i flory. Po niepyłaku apollo następnym będzie ciętrzew, występujący nielicznie w paśmie Małych Pienin. Jego ochroną zajmuje się Nadleśnictwo Państwowe w Krościenku nad Dunajcem. Wspieraniem z naszej strony dla jego działań będzie 1 złoty z każdego sprzedanego egzemplarza zimowego numeru kwartalanika „Polski Region. Pieniny”.

Save the Black grouse!

Our magazine is continuing its campaign to save disappearing species of flora and fauna. After the Parnassus Apollo butterfly, we are supporting the black grouse, still present, albeit in small numbers, in the range of the Małe Pieniny. Protecting the species is the State Forest Authority in Krościenko nad Dunajcem. We will support their work in protecting the bird with 1 PLN from each copy of the winter issue of the Polish Region Pieniny quarterly sold.

foto: | Photo by Marek Majerczak